

Anna Ahmatova Valitut runot | Maailmankirjat

Suom. Marja-Leena Mikkola. Tammi 2008.

Mari Koski

--

“Anna Andrejevna kertoi, että kun ”Runoelma” tuli hän oli valmis tekemään mitä tahansa vain päästääkseen siitä eroon – hän jopa syöksyi pyykillä, mutta mikään ei auttanut.”

Näin kirjoittaa muistelmissaan Nadežda Mandelstam (72.), aikalainen ja Anna Andrejevna Gorenkon (Ahmatova) läheinen ystävä. Hän seuraa vierestä miehensä Osip Mandelstamin työskentelyä ja tulee tulokseen, että runot saavat alkunsa muotoutumattomasta musikaalisesta teemasta joka tarkentuu ja jonka yli sanat lopulta tunkevat. Oli kyse sitten kuulohallusinaatioista joihin N. Mandelstam viittaa runoilijoiden ammattisairautena tai niin kutsutusta sisäisestä puheesta joka jo syntyessään kantaa prosodisia piirteitään, vaatii runon viimeistelyä ja ikäänkuin nautitsemisen sanoihin ensimmäistä kuulijaa- kirjoittajan sisäistä tai ulkoista, esimerkiksi äänenlukemisessa omaan käyttöön projisoituvia vieraita korvia.

Äänet joille Anna Ahmatovan yli kahdenkymmenen vuoden ajan kirjoittama *Runoelma* ilman sankaria antaa käyttöön kaikuvan tilan Fontakan talossa ja Pietari-Petrograd-Leningradin kulisissa toimivat monella tasolla. Tarinan tasolla äänet ovat kuolleita Venäjän hopeakauden hahmoja, mutta yhdessä tekijän äänenpainotusten kanssa ne muodostavat antiikkisen kuoron. Se laulaa esiin tuhon voimien kanssa kamppailevaa 20. vuosisadan kulttuuria, Pietaria myyttisenä kirjallisuuden ja taiteen kaupunkina ja runoilijan ikuista kohtaloa elää yhtenä henkilöistä aikakautensa väkivallan oopperassa. Välinpitämättömyyttä ja unohdusta vastaan asettuu kuitenkin muisti.

Muisti ja äänet jotka palaavat pitkienkin matkojen takaa, toisilta vuosisadoilta, sekä lukuiset *Runoelmassa* esiintyvät peilipinnat luovat Fontakan talon huoneessa yhteyden toiseen aikaan, toisiin juhliin ja kärsimyksiin. Ahmatovan tuotannossa keskeisten runosarjojen *Kaiken maailman tietä* ja *Requiem* läsnäolo *Runoelma ilman sankaria* -triptyykissä on monin paikoin kuultavaa kuin myös kaiut koko hänen runoilijanuransa ajalta. Sillä tavalla *Runoelma* myös muodon tasolla vahvistaa metafyyssisen teesinsä aikojen rinnakkaisuudesta muistin toimiessa tälle monivuotiselle eräänlaisena kasvualustana. Siteeraan *Runoelmas-ta*, otsikon *Klaava* alta XI, XII, XIII ja XIV (Ahmatova, 240.):

XI

Tule kysymään aikalaisilta,
meiltä, vainotuilta naisilta;
kyllä me sinulle kerromme,

kuinka kasvatimme lapsia
puolikuolleina pelosta,
tyrmä ja pyöveli mielessä.

XII

Purren yhteen siniset huulemme
me hulluksi tulleet Hekubat
ja pakkotyöleirien Kassandrat,
häpeän seppele kulmillamme,
pauhaamme kuin äänetön kuoro:
"Me olemme helvetin tuolla puolen..."

XIII

Joko hajoan teloitushymniksi?
Ei, ei, älä minulle lahjoita
diadeemia kuolleelta otsalta.
Kohta tarvitsen lyyran avukseni,
mutta Sofokleelta, en Shakespearelta –
Kohtalo seisoo ovellani.

XIV

Ja minulle tämä aiheeni
kuin rusentunut krysanteemi
maassa, kun arkkua kannetaan.
"Muistamisen" ja "muistelun" välillä
on pitkä matka, oi ystävät,
kuin kulkisi Lugasta Venetsiaan.

Ahmatovan runouden rytmisyys ja loppusoinnullisuus ovat välittyneet Marja-Leena Mikolan käännökseen nautinnollisina. Koska en osaa lukea Ahmatovaa alkukielellä voi vain kuvitella mistä nautinnoista ja kauhuista jää paitsi. Joseph Brodsky kirjoittaa *_Itkijämuusa_esseessään:*

"Hänen soitinuksensa vaikutus hänen teemoihinsa oli sukua kokemukselle että on tottunut olemaan seinää vasten ja joutuukin yhtäkkiä vasten horisonttia."(21.)

Brodsky puhuu myös ajan monotoniasta ja Ahmatovan alkutuotannon konkreettisista kuvista yrityksenä säästää kuvat ja oma mielenterveytensä mitan epäinhimilliseltä neutraalisuudelta.(20.)

Ahmatovan säkeen iskuisuus voi toimia lukijalle enemmän tai vähemmän absorptiivisesti. Mukaansatempaavasti, keinotekoisuuden vaikutelmaa ei suomennoksesta synny. Tosin *Runoelma ilman sankaria* sisältää paljon erisnimiä (esimerkiksi "Hutilus-Psykhe" joka kuulostaa sanalla sanoen varsin keinotekoiselta) ja lainauksia joiden mieltäminen osaksi laajaa kokonaisuutta vaatii perehtymistä historiallisiin taustoihin. Runoelman teatraalisuus kaikine kulisseeiseen tuo siihen tiettyä läpäisemättömyyttä ja houkuttelee pureutumaan sen

rakennusaineisiin tiukemmin, erityisesti apostoli Pyhän Pietarin mukaan nimetyn, suomalaisen suon päälle pystytetyn kaupungin tuottamaan maailmanrunouteen. Seuraavassa _Runoelman _katkelmassa uudenvuodenaatto on houkuttanut paikalle koko joukon aaveita (Ahmatova, 218) :

Faust on tässä, tuo on Don Juan,
Dappertutto, Johannes Kastaja,
tuo vaatimaton on Pohjolan Glahn,
vai onko hän murhaaja Dorian,
ja jokainen kuiskaa Dianansa korvaan
kalliisti opitun läksynsä.
Heidän tieltään seinät väistyivät,
valo leimahti, sireenit ulvoivat,
katto pullistui kupoliksi.
Paljastukoot vaikka miksi...
En pelkää Hamletin hulluutta,
en Salomen tanssin pyörrettä,
en Rautanaamion askeleita,
olen rautaisempi jokaista...
Jonkun toisen on vuoro säikähtää,
kavahtaa sivuun ja nöyrtyä
katumaan vanhoja syntejä.
Kenet he siis tahtovat tavata?
Heitä varten ei katettu illallista,
emme me ole samalla matkalla.
Frakin alle tuo piilotti häntänsä,
hän on rampa ja tyylikäs... Kuulkaapa,
ette kai ole rohjenneet kutsua
tänne Pimeyden ruhtinasta?
Tuo naamio, pääkallo, kasvoilla
häijy tuskan virne – vain Goyalla
oli rohkeutta se kuvata.
Irvileuka, kaikkien suosima,
jonka rinnalla löyhkäävin syntinen
on hurskas ja puhdas kuin pulmunen...
On juhla, on syytä siis iloita,
mutta kuinka on voinutkin sattua,
että minä vain olen elossa?

Ahmatova oli tunnettu siitä, että piti historian ja kirjallisuuden hahmoja vertaisinaan keskustelukumppaneina. Hänen myöhäistuotantonsa keskeisiä elementtejä ovat sisäisen puheen ja vieraiden äänten asettuminen dialogiin sekä runon minän yksilöllisten piirteiden häviäminen.

Kaikki Osip Mandelstamin ensikuulijat, ystävät joille Mandelstam luki runoja aivan tuoreeltaan niiden valmistuttua, joutuivat vainotuiksi. Heidän tapauksissaan ei Nadežda Mandelstamin mukaan ollut muuta keskinäistä yhteyttä kuin rakkaus runoihin. Osip Mandelstamin ja Anna Ahmatovan kohtalonyhteys liittyy traagisella tavalla heidän runoilijuuteensa. Ahmatova säilyttää henkensä yli terrorin vuosien. Taškentissa vuonna 1943 hän kirjoittaa Runoelmasta näin:

“Omistan *Runoelmani* ystäväilleni ja aikalaisilleni, jotka menehtyvät Leningradin saarron aikana. Kuulen ja muistan heidät, kun luen *Runoelmaa* ääneen. Ja minulle *_Runoelmani_* ensimmäiset kuulijat, sen salainen kuoro, oikeuttaa teokseni.” (suom. Heliö, 2.)

Lähteet

Ahmatova, Anna: *Valitut runot*. Suom. Marja-Leena Mikkola. Tammi 2008.

Brodsky, Joseph: Itkijämuusa, esseekokoelmasta *Katastrofeja ilmassa*. Suom. Paavo Lehtonen. Tammi 1988.

Heliö, Anneli: *Runoelma ilman sankaria*-käännös/sovitus, teoksessa “Pietari Mysteeri”. <http://joyx.joensuu.fi/~helio/runoelma.htm>

Mandelstam, Nadežda: *Ihmisen toivo*; Muistelmat. Suom. Esa Adrian. Otava 1972.